

De veranderende rol van woningcorporaties en de gevolgen voor publieksparticipatie

De werkgroepvoorzitter, Peter Pinkhaar (Welbions, Hengelo) heet de aanwezigen welkom en introduceert het thema van de werkgroep. De titel impliceert dat er van verandering sprake is, maar dat weet hij zo net nog niet. Wel hebben corporaties iets van doen met participatie.

Hij stelt de aanwezigen de inleider van de middag voor: Mariël Steijns (vestigingsmanager Woonbedrijf Ieder1, Zutphen, en programmamanager Waterkwartier).

Mariël Steijns begint haar verhaal¹ met te stellen dat ze vanmiddag geen antwoorden heeft, eerder alleen problemen. Ieder1 zit midden in een transformatieproces waar het gaat om participatie. Kort vertelt ze iets over Ieder1: ontstaan uit een fusie is het nu een 'maatschappelijke onderneming', die uitgaat van de eigen kracht van bewoners. Ieder1 probeert open en eerlijk te zijn, te inspireren en toonaangevend te zijn. Dit is vertaald in 7 strategische doelen, waarvan er voor de discussie van vanmiddag één met name relevant is: Ieder1 blinkt uit in het geven van zeggenschap. De corporatie biedt klanten ruime keuzemogelijkheden betreffende hoe de binnenkant van de woning eruit ziet, en welke voorzieningen/accessoires in de woning aanwezig zijn. Verder biedt Ieder1 keuze in wonen door diverse financieringsvormen (huur/koop/varianten) aan te bieden. De vraag is natuurlijk of dat het nu is? Is dat voldoende?

Natuurlijk hebben we veel 'inspraak', maar wat bieden we op de participatieladder? Zeggenschap (laddertreden coproduceren, (mee)beslissen en zelfbeheer) is het moeilijkst.

Mariël is het niet eens met Pi de Bruijn die stelde dat hij in Roombeek zaken (handhaven van fabrieksdelen) heeft doorgedrukt tegen de wens van de bewoners en politici in. Is dit in het kader van zeggenschap wenselijk? Ze is niet bang dat de bewoners niet aan tafel komen: als zij resultaten zien, komen ze wel. Je moet het wel duidelijk maken (ook intern).

Aan de hand van de omschrijvingen van Zeggen en van Schap, komt Mariël Steijns tot de conclusie dat zeggenschap is: het recht om mede te beslissen, dus macht. Die kentering maakt Ieder1 thans door.

Vervolgens gaat zij in op de vraag: waarom? Daarbij zijn de veranderende maatschappij en de veranderende rol van de corporaties van belang. Ter illustratie van de veranderingen in de maatschappij laat zij een kort filmpje zien die die veranderingen in beeld brengt, onder het motto: wie het verleden kent, kan kijken naar de toekomst.

Ook de rol van de corporatie wijzigt in de loop van de tijd. Thans ligt de nadruk op de combinatie van bouwen en welzijn. Daarvoor is samenwerking met de samenleving noodzakelijk.

Zij wijst er ook op dat, zoals uit het filmpje blijkt, wij een eeuw nodig hebben gehad om te komen waar we nu zijn: een zich terugtrekkende overheid (te omschrijven is als een stadium van liefdevolle verwaarlozing). We mogen niet verwachten dat deze wijziging in het denken rondom Zeggenschap 'even' tijd nodig heeft.

Wat nu toe doen; wat is de koers? De overheid verwacht meer eigen verantwoordelijkheid, maar is dat wel reëel? De corporatie wil verheffing? Begeleiding? Leiding? Het is een zoektocht naar een verfijnde visie (in plaats van nu al oplossingen). Ook intern is dit een proces; vastgoed is nog vaak leading, in plaats van de bewoners.

Hoe kunnen we dat realiseren? Ieder1 probeert dat op diverse manieren: zoals hier vandaag door discussie, door interne workshops, en door deelname aan het PLUK-project samen met onder andere Saxion.

Mariël eindigt met de opmerking dat bewonersparticipatie verbreed moet worden tot publieksparticipatie. We moeten ons laten voeden door anderen.

De werkgroepvoorzitter bedankt Mariël voor haar interessante bijdrage, en vraagt de coreferent Eddy Veenstra (directeur/bestuurder SWZ, Zwolle) om een reactie.

¹ Zie ook de bijbehorende powerpoint.

Eddy Veenstra is het helemaal met Mariël eens: het is een zoektocht. Wat willen de bewoners? Dan moeten we ze dus kennen. Vele verenigingen (corporaties) zijn stichtingen geworden, en we zijn bewoners klanten gaan noemen. Is het toen mis gegaan, vraagt hij zich af. Er zijn individuele (lage huren en goedkope woningen) én collectieve belangen. We moeten veel meer de individuele wensen honoreren, maar durven we bijvoorbeeld alles in principe te koop te zetten voor de bewoners? Misschien moeten we aandelen gaan uitgeven (gaan we weer terug naar de vereniging, misschien). Ook moeten we in de huursector particulier opdrachtgeverschap een kans geven.

We moeten niet alleen met de gemeenten prestatieafspraken maken, maar ook met de bewoners. Dat is overigens voor hen best moeilijk. Alles begint met luisteren, serieus nemen. Het is een zoektocht die we samen met de bewoners en de gemeente moeten volbrengen.

Daarna vraagt de werkgroepvoorzitter de zaal om reacties, en die zijn er volop.

Een van de aanwezigen (een huurder) vraagt zich af wanneer zij bereid is om tijd in participatie te steken: als ik direct belang heb, dus de tegeltjes in mijn badkamer of de straat direct bij mij, maar verder niet. Mariël Steijns begrijpt dit, en stelt zich achter het standpunt van een schrijver die stelt dat "als deze straat een bloemkoolstraat wil zijn, wie ben ik dan om dat niet te willen?".

Een andere aanwezige is van mening dat we geen behoefte hebben aan theoretische modellen, maar dat we iets moeten doen: start desnoods met die badkamertegeltjes. Iedereen is verschillend en daarop moet je inspelen, dan komt er vanzelf meer. Ook de overheid worstelt met dit probleem.

Weer een ander (zit in een bewonerscommissie) voelt zich lid van de club, en wil het verenigingsdenken weer terughalen. Eddy Veenstra reageert met de opmerking dat het in het kader van de zoektocht misschien een aardig experiment is.

Daarop reageert een corporatiedirecteur met de opmerking dat de verenigingen veelal zijn opgeheven vanwege het volstrekt ontbrekende draagvlak ervoor. Hij heeft in de film een aantal zaken gemist: vooral het collectieve denken van de 70-80-er jaren, waarbij men in termen van complexen is gaan denken in plaats van woningen voor individuen. De Vogelaar-wijk is een jaren 50 idee. Je moet de individuen betrekken en er rekening houden dat die iets anders wil dan de corporatie. Volgens een andere aanwezige kwam uit de film vooral het beeld naar voren van een strijd om het eigen bestaan, waarbij steeds minder verantwoordelijkheid wordt genomen.

Mariël Steijns brengt nog eens naar voren dat het gaat om het belang van de bewoners. Ieder1 probeert hen te bereiken door de inzet van kleine projecten waarbij bewoners direct betrokken zijn en die snel resultaten laten zien. Ook door te vergaderen zonder agenda en actiepuntenlijsten. Eddy Veenstra wijst er op dat het samenbrengen van individuele en collectieve belangen belangrijk is. Een andere aanwezige geeft het voorbeeld van Prismare in Roombeek (Enschede) waarbij de corporatie uitsluitend de faciliteiten biedt, maar de bewoners uitmaken wat er gebeurt. De werkgroepvoorzitter voegt er aan toe: het gaat om ruimte geven.

Er ontstaat een discussie over de uitspraak: "woningen bouwen kunnen we wel". Is dat wel zo? Particulier opdrachtgeverschap levert veel meer moois op. Daarop wordt gereageerd met de opmerking dat zeggenschap natuurlijk geen doel op zich is; het gaat er om een goede leefomgeving te realiseren. De corporatie moet meer doen dan alleen een woning beiden; het gaat om participatie in de samenleving. Investeren in leefbaarheid en veiligheid. Mariël voegt daar nog aan toe dat corporaties het voordeel hebben dat ze dicht bij de burgers staan: ze zijn toegankelijk en laagdrempelig. Daardoor horen ze meer, en kunnen ze die signalen ook doorgeven aan anderen. De corporatie zit vaak snel aan tafel (en kan zich misschien later terugtrekken). Coalities met andere partners zijn van groot belang. Peter Pinkhaar stelt dat hij dat nog te weinig ziet. Moet de corporatie een grotere rol spelen? Hoe verhoudt zich dat tot de rol van de overheid? De zaal reageert dat zaken als werkloosheid en zorg typische gemeentetaken zijn. Anderen stellen dat soms initiatieven door de corporatie ook op dit gebied nodig zijn (voorbeeld Losser).

De werkgroepvoorzitter vraagt zich af of we nieuwe dingen aan het doen zijn, of oude herontdekken. Volgens de zaal toch vooral nieuwe dingen. Soms worden zaken teveel intern geregeld (zoals bij het Deventer stadskantoor), terwijl bij een project als "ruimte voor de rivier" juist vanaf het begin een brede participatie is geweest.

Een van de aanwezigen wijst op het probleem van de communicatie tussen bewoners/burgers en professionals: er is een taal- en cultuursloof, waardoor er veel misloopt. Er zijn kleine cursussen voor professionals nodig met ervaringsleren, hoe je te verplaatsen in de burger.

Een andere aanwezige moet nog van het hart dat het beeld van de burger dat Tonkens in haar inleiding schetste 'erg 19^e-eeuws' was, en wijst op het boek van Paul Frissen (Staat van verschil): burgers zijn heel slim. Wij moeten ze accepteren in hun taal en hun wensen.

De werkgroepvoorzitter komt tot een slotconclusie: we moeten zoeken naar verbindingen. Dit wordt door de inleider en de coreferent beaamt, waarbij de laatste eraan toevoegt: we moeten onze houding veranderen.

Uit de zaal komt nog de opmerking dat de professionals zich niet mogen verschuilen achter hun kennis, maar in gesprek gaan en zich kwetsbaar opstellen.

Als laatste verzucht iemand of dit alles niet teveel 'brave praat' is. Mariël Steijns vraagt hem wat hij dan zou willen doen. Het antwoord daarop wordt door velen met instemming begroet: "naar de borrel".